

Mae Brechu yn achub bywydau
Vaccination saves lives

**Brechiad niwmococol
ar gyfer plant o dan
ddwy flwydd oed**

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Mae'r daflen hon yn dweud wrthyh chi am haint niwmococol a'r brechiad niwmococol ar gyfer babanod.

Beth yw haint niwmococol?

Haint niwmococol yw un o achosion mwyaf cyffredin llid yr ymennydd (haint ar leinin yr ymennydd). Mae hefyd yn achosi haint yn y clustiau (otitis media), niwmonia (haint ar yr ysgyfaint) a rhai afiechydon difrifol eraill. Mae'r brechiad niwmococol (sy'n cael ei adnabod fel PCV) a roddir i blant yn rhoi amddiffyniad da yn erbyn haint niwmococol. Mae hyd at 60% o blant yn cario bacteria niwmococol yng nghefn eu trwyn a'u gwddw. Maent yn trosglwyddo'r bacteria yma'n hawdd i eraill drwy besychu, tisian a chysylltiad agos.

Nid yw'r brechiad yma'n amddiffyn rhag llid yr ymennydd a achosir gan facteria neu feirysau eraill, ac felly bydd angen i chi wybod am yr arwyddion a'r symptomau i edrych amdanynt yr un fath.

Gall y symptomau ymddangos mewn unrhyw drefn ac efallai na fydd rhai'n ymddangos o gwbl. Edrychwch ar y llun isod am y symptomau.

Babanod a Phlant Bach

Tymheredd uchel,
dwylo a thraed oer

Gwrthod bwyd
a thaflu i fyny

Cwynfanllyd, ddim
yn hoffi cael eu trin

Cysglyd, llipa,
ddim yn ymateb

Anadlu'n gyflym
neu rochian

Smotiau neu frech
(edrychwch ar y prawf
gwydr)

Crïo'n anarferol,
griddfan

Y ffontanél (man
meddal) yn dynn ac
wedi chwyddo

Gwddw stiff, ddim yn
hoffi goleuadau llachar

Ffitiau

Beth ddylwn i ei wneud os byddaf yn amau llid yr ymennydd?

Os yw eich plentyn yn sâl ac yn gwaethygu, peidiwch ag aros am frech oherwydd gall y symptomau ymddangos mewn unrhyw drefn ac efallai na fydd rhai'n ymddangos o gwbl. Rhaid cael cymorth meddygol ar frys. Os nad ydych chi'n gallu cysylltu â'ch meddyg, neu os ydych chi'n dal i bryderu ar ôl i chi gael cyngor, dilynwch eich greddf ac ewch i adran damweiniau brys eich ysbyty agosaf.

Y prawf gwydr ar gyfer llid yr ymennydd

Mae brech sydd ddim yn pylu o dan bwysau'n arwydd o septisemia meningococol (gwenwyn yn y gwaed).

- Pwyswch ochr gwydr clir yn gadarn yn erbyn y croen.
- Gall smotiau neu frech (neu'r ddau) bylu i ddechrau.
- Daliwch i gadw llygad.
- Mae tymheredd uchel gyda smotiau neu frech (neu'r ddau) sydd ddim yn pylu dan bwysau yn argyfwng meddygol.
- Os yw eich plentyn yn sâl ac yn gwaethygu, rhaid cael cymorth meddygol ar unwaith.
- Ar groen tywyll, gall y smotiau neu'r frech fod yn fwy anodd eu gweld.

Pryd mae'r brechiad niwmococol yn cael ei gynnig?

Mae plant yn cael cynnig y brechiad niwmococol ochr yn ochr â brechiadau rheolaidd eraill plentyndod pan maent yn dri mis oed ac eto yn 12 i 13 mis oed, i sicrhau gwarchodaeth yn y tymor hwy.

Sut byddaf yn gwybod ei bod yn amser am frechiadau fy mhlentyn?

Mae plant yn derbyn apwyntiad i fynd i gael eu brechiad niwmococol pan maent wedi cyrraedd yr oedran priodol. Mae'r rhan fwyaf o feddygfeydd a chanolfannau iechyd yn cynnal clinigau babanod neu frechu arbennig.

Beth sy'n digwydd yn yr apwyntiad?

Bydd y nyrs neu'r meddyg yn esbonio'r brechiad ac yn ateb eich cwestiynau. Mae babanod yn cael y brechiad yn y glun. Mae plant dros 12 oed yn cael pigladau yn rhan uchaf y fraich fel rheol.

Oes posib rhoi'r brechiad os yw fy mhlentyn yn sâl ar ddiwrnod yr apwyntiad?

Os oes gan blentyn fân salwch heb dymheredd uchel, fel annwyd, dylai gael y brechiad fel arfer. Os yw plentyn yn sâl gyda thymheredd uchel ar ddiwrnod rhoi'r brechiad, rhaid oedi nes ei fod yn well.

Oes unrhyw blant na ddylai gael y brechiad?

Ychydig o resymau sydd dros beidio â brechu plant. Ni ddylid rhoi'r brechiad niwmococol i blant sydd wedi cael adwaith difrifol (perylgu bywyd) i ddos blaenorol o'r brechiad neu unrhyw gynhwysyn yn y brechiad.

Os oes gan eich plentyn:

- anhwylder gwaedu (er enghraifft haemoffilia, lle nad yw'r gwaed yn ceulo'n iawn), neu
- os yw wedi cael ffit heb fod yn gysylltiedig â thymheredd uchel

siaradwch gyda'ch meddyg, nyrs y feddygfa neu'r ymwelydd iechyd cyn i'ch plentyn gael unrhyw frechiad.

Beth os byddaf yn colli'r apwyntiad?

Dylech ganslo apwyntiad ymlaen llaw os nad ydych yn gallu cyrraedd. Os byddwch yn methu apwyntiad neu'n gorfod oedi gyda'r brechiad, gwnewch apwyntiad newydd cyn gynted â phosib. Os yw eich plentyn dan ddwy flwydd oed, mae posib rhoi'r brechiad niwmococol o hyd, ond bydd eich plentyn heb warchodaeth am gyfnod hirach.

Cofiwch, mae'n bwysig cael unrhyw frechiad sydd wedi'i gollu. Os yw eich plentyn wedi colli brechiad ac os yw'n hŷn na'r oedran a argymhellir, siaradwch gyda'ch meddyg teulu, nyrs y feddygfa neu'r ymwelydd iechyd.

Oes gan y brechiad unrhyw sgil-effeithiau?

Mae miliynau o ddosys o'r brechiad wedi cael eu defnyddio ac mae ganddo enw da am ddiogelwch. Weithiau gall plant gael coes neu fraich ddolurus lle rhoddwyd y pigiad. Bydd rhai'n datblygu lwmp bychan efallai lle rhoddwyd y nodwydd i mewn ac mae hyn yn normal a gall bara am rai wythnosau. Nid oes angen unrhyw driniaeth. Hefyd efallai y bydd plant yn cael tymheredd uchel, gallant fod yn anesmwyth ac efallai na fyddant eisiau bwyta llawer.

Os oes gan eich plentyn dymheredd uchel ac os yw'n ymddangos yn sâl, mae posib rhoi hylif paracetamol iddo. Darllenwch y cyfarwyddiadau ar y botel yn ofalus a rhoi'r dos a'r cryfder cywir i'ch plentyn ar gyfer ei oedran.

Os ydych yn bryderus am eich plentyn ar ôl y brechiad, dylech siarad â'ch ymwelydd iechyd, y meddyg neu nyrs y feddygfa.

Gallwch roi gwybod am amheuan am sgil-effeithiau brechiadau a meddyginiaethau drwy'r cynllun Cerdyn Melyn. Ewch ar-lein i **[yellowcard.mhra.gov.uk](https://www.yellowcard.mhra.gov.uk)** neu ffonio llinell y Cerdyn Melyn ar 0808 731 6789. Mae hon yn llinell am ddim ac ar agor o ddydd Llun i ddydd Gwener, 9am i 5pm.

Ble mae cael mwy o wybodaeth?

Os oes gennych chi unrhyw gwestiynau neu os ydych chi eisiau mwy o wybodaeth, gallwch fynd i **111.wales.nhs.uk**, siarad â'ch meddyg neu eich nyrs neu ffonio **GIG 111 Cymru**.

Os nad yw **111** ar gael yn eich ardal chi, ffoniwch **0845 46 47**. Mae galwadau o linellau tir a ffonau symudol yn costio 2c y funud (a ffi arferol eich darparwr ffôn).

Mae mwy o wybodaeth am y brechiad, a'i gynnwys a'r sgil-ffeithiau posib, ar gael yn **www.medicines.org.uk/emc**. Bydd angen i chi nodi enw'r brechiad (Prevenar 13) yn y bocs chwilio. Gallwch weld y daflen i gleifion ar-lein hefyd.

Mae'r amserlen frechu reolaidd sy'n dangos i chi pa frechiadau sy'n cael eu cynnig yng Nghymru ar gael yn **111.wales.nhs.uk/livewell/vaccinations/Leaflets**

I archebu mwy o gopiâu o'r daflen yma, ewch i: **www.iechydscyhoedduscymru.org/adnoddau-gwybodaeth-iechyd**

I gael gwybod sut mae'r GIG yn defnyddio eich gwybodaeth, ewch i: **111.wales.nhs.uk/lifestylewellbeing/yourinfoyourrights**